

Sygn. akt: I ACa 237/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lipca 2013r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Miastkowska (spr.)
Sędziowie:	SA Małgorzata Dzięciołowska SA Wincenty Ślawski
Protokolant:	st.sekr.sądowy Grażyna Michalska

po rozpoznaniu w dniu 18 lipca 2013r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **Z. W. (1)**

przeciwko **T. M. (1), S. M. (1) i K. L.**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda oraz pozwanej K. L.

od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku

z dnia 24 października 2012r. sygn. akt I C 417/09

I. oddala obie apelacje;

II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego.

I ACa 237/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 X 2012 r. Sąd Okręgowy w Płocku uznał za bezskuteczne w stosunku do powoda Z. W. (1) umowy z dnia 19 XII 2007 r. i 10 I 2008 r. zawarte między T. i S. małż. M. a pozwaną K. L. w formie aktów notarialnych Rep. (...)i Rep. (...)w Kancelarii Notarialnej w M., przed notariuszem J. K., co do udziału 1/2 części przysługującego T. M. (1) – w celu zaspokojenia wierzytelności w wysokości 337.309,90 zł, przysługującej powodowi Z. wieczorkowi wobec T. M. (1) na mocy wyroku Sądu Okręgowego w Płocku z dnia 15 II 2011 r. sygn. akt I C 814/09, zmienionego wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 19 I 2012 r. sygn. AK I ACa 1063/11, w tym kwoty 324.104 zł tytułem należności głównej i kwoty 13.205, 90 zł tytułem kosztów procesu. W pozostałej części powództwo zostało oddalone.

Orzeczenie to zostało oparte na ustaleniach, które Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne. Sąd I instancji między innymi zaznaczył, że nieruchomości oznaczone w ewidencji gruntów jako działki numer (...) położone w B.gm. J. były do kwietnia 2006 r. własnością małżonków J. i D. S. – rodziców pozwanej K. L.. Nieruchomości te zostały zajęte w toku postępowania egzekucyjnego prowadzonego przeciwko małż. S. w sprawie Km 2244/04. W momencie zajęcia nieruchomości znajdowały się w posiadaniu najemcy – spółki z o.o., której prezesem był Z. W.. Powód był zainteresowany ich nabyciem. Małżonkowie S. byli sąsiadami T. i S. małż. M.. Zwracali się do siebie po imieniu. W ten sposób małż. M. zwracali się również do pozwanej K. L..

W dniu 26 I 2006 r. odbyła się licytacja nieruchomości należących do małż. J. i D. S.. Podczas licytacji był obecny Z. W.. W ramach uzgodnień między Z. W. (1), T. M. (1) i J. S., do przetargu stanął jedynie T. M. (1). T. M. (1) nie miał pieniędzy na zakup nieruchomości, dlatego pieniądze na wadium w kwocie 24.420 zł przekazał mu Z. W. (1). T. M. (1) zaoferował cenę nabycia 183.135 zł. Na jego rzecz Sąd udzielił przybicia. Fakt otrzymania powyższych środków T. M. (1) potwierdził w akcie notarialnym z dnia 17 III 2006 r. Na mocy tego aktu nazwanego „przedwstępna umowa sprzedaży”, strony zobowiązały się zawrzeć umowę sprzedaży zgodnie z którą T. M. miał sprzedać powodowi przedmiotowe nieruchomości za cenę 185.450 zł. Po odliczeniu wcześniej przekazanej sumy, pozostała część ceny 158.715 zł miała być uiszczona w terminie do dnia 20 III 2006 r. przez powoda na rachunek Sądu Rejonowego tytułem pozostałej do zapłaty ceny wynikającej z przybicia. Powód zobowiązał się nadto przenieść na rzecz T. M. własność działki o pow. 1.500 m², wydzielonej z działki nr (...).

W wykonaniu tych ustaleń powód wpłacił sumę 158.715 zł na rachunek Sądu Rejonowego tytułem zapłaty reszty ceny nabycia nieruchomości przez licytanta T. M.. Podczas zawarcia aktu notarialnego z dnia 17 III 2006 r. był obecny J. S..

Postanowieniem z dnia 26 IV 2006 r. Sąd dokonał przysądzenia własności na rzecz T. M. nabytej w drodze licytacji nieruchomości. (...) weszły w skład majątku wspólnego małżonków M..

Powód przekazał na rzecz T. M. własność działki o pow. 1.500 m².

Pozwem z dnia 24 XII 2007 r. powód domagał się zobowiązania pozwanego T. M. do złożenia oświadczenia woli o sprzedaży nieruchomości, w wykonaniu umowy z dnia 17 III 2006 r.

Powództwo to zostało oddalone prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Żyrardowie z dnia 4 XI 2008 r. w sprawie I C 293/07. Podstawą oddalenia powództwa była nieważność umowy z dnia 17 III 2006 r.

W dniu 10 VII 2006 r. T. i S. małżonkowie M. zawarli umowę o ustanowienie rozdzielności majątkowej. T. M. (1) prowadził rozmowy o sprzedaży nabytych w drodze licytacji nieruchomości z K. L. w obecności i przy udziale jej ojca J. S..

Na podstawie warunkowej umowy sprzedaży z dnia 19 XII 2007 r. małż. M. sprzedali K. L. przypadające im udziały w prawie własności nieruchomości stanowiących działki gruntu oznaczone za numerami (...) za łączną cenę w kwocie 50.000 zł pod warunkiem nie skorzystania z prawa pierwokupu przez Agencję Nieruchomości Rolnych. Przeniesienie własności nastąpiło na mocy notarialnej umowy z dnia 10 I 2008 r.

Środki na zakup nieruchomości K. L. otrzymała w darowiźnie od przyjaciela rodziny. W tym czasie studiowała i mieszkała u rodziców.

Pozwem z dnia 14 IV 2009 r. powód wystąpił przeciwko T. M. o odszkodowanie z tytułu niewykonania umowy z dnia 17 III 2006 r.

W sprawie I C 814/09 Sąd Okręgowy w Płocku zasądził na rzecz powoda kwotę 442.494 zł (wyrok z dnia 15 II 2011 r.), z tym że wyrokiem z dnia 19 I 2012 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi obniżył zasądzoną kwotę do wysokości 324.104 zł (sprawa I ACa 1063/11). Na rzecz powoda zostały zasądzone koszty procesu w kwocie 13.205,80 zł.

Egzekucja prowadzona przez powoda przeciwko T. M. w celu wyegzekwowania powyższej należności (sygn. akt Km 3998/12) okazała się bezskuteczna.

Przeciwko T. M. na dzień 13 VII 2012 r. było prowadzonych 7 postępowań egzekucyjnych, celem wyegzekwowania łącznej sumy 574.712,37 zł.

Dokonując rozważań na gruncie art. 527 k.c. Sąd I instancji doszedł do wniosku, iż dłużnikiem w rozumieniu tego przepisu był wobec powoda jedynie T. M., w stosunku do którego powodowi przysługiwało roszczenie o zwrot świadczenia spełnionego w wykonaniu nieważnej umowy z dnia 17 III 2006 r. Roszczenie to stało się wymagalne w momencie spełnienia tj. w chwili przekazania kwoty 183.135 zł, równej cenie nabycia nieruchomości w drodze licytacji przez T. M..

Powodowi, w chwili wniesienia pozwu w niniejszej sprawie, przysługiwało wymagalne roszczenie w wysokości 183.135 zł, przy czym, wobec waloryzacji tego świadczenia w sprawie I C 814/09, na chwilę orzekania powodowi przysługiwał w stosunku do T. M. tytuł wykonawczy na łączną kwotę 337.309,90 zł. W ocenie Sądu statusu dłużnika nie miała S. M. (1). Wprawdzie nieruchomości nabyte w drodze licytacji przez T. M. weszły w skład majątku wspólnego małżonków M., ale w dacie dokonania kwestionowanych czynności prawnych stanowiły składnik ich majątków osobistych. Na mocy przedstawionych umów małżonkowie rozporządzili swoimi udziałami we własności nieruchomości. Tym samym Sąd nie znalazł podstaw do uwzględnienia powództwa w stosunku do udziału S. M. (1). Nie była ona dłużnikiem powoda, a nadto rozporządziła składnikiem swojego majątku osobistego, z tego względu powództwo w stosunku do niej podlegało, w ocenie Sądu Okręgowego, oddaleniu.

Zdaniem Sądu, w rozpatrywanym przypadku doszło do pokrzywdzenia wierzyciela w rozumieniu art. 522 § 2 k.c., wynikającego ze zwiększenia się stanu niewypłacalności dłużnika. Oceniając tę kwestię Sąd I instancji zaznaczył, iż T. M. przystępując do licytacji nieruchomości w dniu 26 I 2006 r. nie dysponował środkami na zakup. Środki te otrzymał od powoda w wykonaniu nieważnej czynności prawnej z dnia 17 III 2006 r. Z chwilą uzyskania tych środków, stało się wymagalne roszczenie powoda o zwrot nienależnego świadczenia. T. M. (1) nie poczynił żadnych kroków w celu zaspokojenia wierzyciela i wyzbył się części swojego majątku na rzecz K. L.. W chwili wniesienia skargi pauliańskiej zwiększyła się zatem niewypłacalność dłużnika. Istniała ona także w momencie orzekania (egzekucja prowadzona z wniosku powoda okazała się bezskuteczna).

Sąd przyjął nadto, że T. M. działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Miał bowiem świadomość tego, że na skutek wyzbycia się nieruchomości spowoduje niemożność zaspokojenia się wierzycieli, tym bardziej, że kwoty uzyskanej ze sprzedaży nie przeznaczył na uregulowanie długu wobec powoda.

K. L. uzyskała korzyść majątkową w postaci udziału T. M. (1) we własności przedmiotowych nieruchomości.

W ocenie Sądu, w chwili dokonania zaskarżonej czynności, pomiędzy małżonkami M. a K. L. istniał stosunek bliskości o którym mowa w art. 527 § 3 k.c. Przemawiał za tym fakt wieloletnich, dobrych kontaktów sąsiedzkich między rodzinami S. i M. oraz pomoc udzielona przez małżonków M. rodzinie S. w toku skierowanej przeciwko nim egzekucji, wymagająca znacznego zaufania, charakterystycznego dla „stosunków bliskości”. W ocenie Sądu K. L. musiała mieć wiedzę na temat treści porozumień wynikających z przedwstępnej umowy z dnia 17.III.2006r., mimo że nie uczestniczyła bezpośrednio w rozmowach między stronami tej czynności. Sąd nie dał wiary zeznaniom pozwanej uznając, że kwestie dotyczące nabycia nieruchomości należących do małżonków S. w drodze licytacji były poruszane w jej obecności. Powiązania między J. S. i T. M. (1) dowodziły możliwości uzyskania przez K. L. świadomości co do sytuacji majątkowej dłużnika i okoliczności jego działania.

W tych warunkach zachodziło domniemanie z art. 527 § 3 k.c.

Wobec spełnienia przesłanek z art. 527 k.c. powództwo zostało uwzględnione w stosunku do udziału 1/2 przysługującego M. M. we własności zbytych nieruchomości na podstawie przedmiotowych umów.

Apelacje od powyższego wyroku zostały złożone przez powoda i pozwaną K. L..

Zaskarżając orzeczenie w części objętej punktem 2, 3 i 4 sentencji, strona powodowa zarzuciła: obrazę przepisów prawa materialnego – art. 1034 k.c. w zw. z art. 46 i 31 § 1 k.r.o. poprzez ich niezastosowanie do ustalonego stanu faktycznego, co skutkowało oddaleniem powództwa w stosunku do S. M. (1).

Na tej podstawie skarżący domagał się zmiany wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości również wobec S. M..

Pozwana K. L. zaskarżyła orzeczenie w pkt 1 sentencji zarzucając:

- naruszenie prawa materialnego, a mianowicie przepisu art. 527 § 1, 2 i 3 k.c. poprzez błędną interpretację i uznanie za bezskuteczne w stosunku do powoda umowy z dnia 19.XII.2007r. oraz z dnia 10.I.2008r., zawartych między T. i S. małż. M. a pozwaną K. L. w formie aktów notarialnych Rep. (...)i Rep.(...), co do udziału 1/2 części przysługującego T. M. (1), w celu zaspokojenia wierzytelności w kwocie 337.309,90 zł przysługującej powodowi wobec T. M.;

- naruszenie prawa procesowego, w szczególności art. 233 § 1 k.p.c., poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów polegające na daniu wiary jedynie wyjaśnieniom oraz dowodom złożonym przez Z. W. i nieuwzględnienie dowodów oraz wyjaśnień złożonych przez pozwaną.

W konkluzji skarżąca wniosowała o zmianę wyroku przez oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Obie apelacje nie zasługiwały na uwzględnienie.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do apelacji strony powodowej, Sąd Apelacyjny nie zgodził się z zarzutem, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia wskazanych przez skarżącego przepisów prawa materialnego.

Jak słusznie podkreślił Sąd Okręgowy, w momencie dokonywania przedmiotowych czynności prawnych nie istniał majątek wspólny małżonków M.. Małżonkowie ci ustanowili bowiem rozdzielność majątkową na podstawie umowy notarialnej z dnia 10.VII.2006r. Wprawdzie nabyte w drodze licytacji nieruchomości weszły w skład ich wspólnego majątku ale po dokonaniu powyższej czynności prawnej udziały we własności stanowiły ich majątek osobisty, tymi też udziałami rozdysponował każdy z małżonków zawierając umowy – warunkową i przenoszącą własność na rzecz pozwanej K. L.. Dłużnikiem był jedynie T. M. (1). Dlatego powództwo mogło podlegać uwzględnieniu jedynie w zakresie rozporządzenia udziałami we własności nieruchomości przez dłużnika, a nie przez jego współmałżonka.

Do tej sytuacji nie miały zastosowania przepisy art. 1034 k.c. w zw. z art. 46 i 31 § 1 k.r.i.o.

Sąd II instancji nie podzielił również zarzutów podniesionych w apelacji pozwanej K. L..

Nie dając wiary zeznaniom skarżącej Sąd Okręgowy miał na względzie fakt, iż w czasie dokonywania przedmiotowych transakcji K. L. zamieszkiwała wspólnie z rodzicami, którzy byli blisko zaprzyjaźnieni z małżonkami M.. Małżonkowie M. zwracali się do K. L. po imieniu. O bliskości stosunków między obiema rodzinami świadczyło porozumienie na temat nabycia nieruchomości należących do małżonków S. przez T. M. (1) w drodze licytacji. Stąd ocena zeznań skarżącej co do wiedzy na temat umowy z dnia 17.III.2006r. i sytuacji majątkowej T. M. (1), była w pełni przekonująca z przyczyn wskazanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Dodać przy tym należy, iż T. M. (1) mimo oznak zamożności, o których była mowa w apelacji, nie miał własnych środków finansowych na zapłatę należności za wylicytowane nieruchomości o czym wiedzieli rodzice pozwanej.

Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie był zatem trafny.

Trudno też było zgodzić się z zarzutem obrazy art. 527 k.c. Sąd Okręgowy uznał, iż K. L. miała ze zbywcą na tyle bliskie kontakty, iż można było mówić o stosunku bliskości uzasadniającym przyjęcie domniemania z art. 527 § 3 k.c. Sąd Apelacyjny stanowisko to podzielił, uwzględniając opisane przez Sąd Okręgowy powiązania majątkowe i towarzyskie między rodzinami S. i M.. Powyższe domniemanie zakładało, iż skarżąca wiedziała, że T. M. (1) działał ze świadomością pokrzywdzenia powoda. Powołując się w apelacji głównie na argumenty mające związek z wydanym w początkowej fazie procesu postanowieniem w przedmiocie zabezpieczenia powództwa, pozwana nie przytoczyła konkretnych okoliczności które by obaliło to domniemanie. Za takie nie można było uznać przytoczone symptomy zamożności małżonków M..

Sąd I instancji omówił w swoich rozważaniach przesłanki odpowiedzialności dłużnika, wskazał też w czym upatruje przesłanki pokrzywdzenia powoda. Sąd ten nie bez racji zwrócił przy tym uwagę na fakt, iż T. M. (1) na zakup nieruchomości przeznaczył kwotę 185.450 zł. uzyskaną od powoda, nie mając na ten cel własnych środków, a następnie nie dokonał jakiegokolwiek spłaty na rzecz wierzyciela, nawet po zawarciu umowy sprzedaży z pozwaną. Dokonując zbycia nieruchomości za cenę znacznie odbiegającą od zapłaconej w wyniku licytacji, T. M. (1) co najmniej pogłębił swoją niewypłacalność, a fakt ten znalazł wyraz w bezskuteczności prowadzonych w chwili wyrokowania egzekucji na wniosek wierzycieli T. M. (1), w tym na wniosek powoda.

Z chwilą uzyskania środków w wykonaniu nieważnej umowy z dnia 17.III.2006r. stało się wymagalne roszczenie powoda o zwrot nienależnego świadczenia. W momencie dokonywania przedmiotowych czynności prawnych istniała zatem wierzytelność wobec T. M. (1).

Ostatecznie, z podanych wyżej względów Sąd Apelacyjny oddalił obie apelacje stosownie do treści art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania odwoławczego rozstrzygnięto na podstawie art. 100 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.